

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ "ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ"

У статті розкрито особливості реалізації компетентісного підходу у процесі вивчення курсу "Історія дошкільної педагогіки" на основі застосування методу "case study".

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентісний підхід, метод "case study", майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів

Постановка проблеми. На сучасному етапі трансформації системи освіти в Україні важливим є перехід на нову модель навчання, яка визначається не лише формальним засвоєнням знань, умінь та навичок, але й умінням творчо використати їх. Адже визначальною сферою професійної діяльності людини в інформаційному суспільстві є формування здатності до самонавчання, готовність змінюватись, здійснювати самостійний пошук інформації та вміння оперувати нею тощо. Виховання людей нової генерації слід розпочинати з раннього та дошкільного віку, адже перевиховувати набагато важче, а іноді – й пізно. Велика відповідальність покладена на вихователів дошкільних закладів, які, в свою чергу, повинні володіти інноваційним типом мислення, здатністю творити зміни. Тому професійна підготовка майбутніх вихователів ДНЗ неможлива без реалізації компетентісного підходу.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему компетентісного підходу в освіті розглядали провідні українські (Н. Бібік, В. Кремінь, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубочева та ін.) та зарубіжні (І. Зимня, В. Краєвський, Дж. Равен, Р. Уайт, А. Хуторський та ін.) вчені. Дослідження проблеми педагогічної компетентності вихователів дошкільних закладів освіти відображено в монографії Г. Беленької [1], питання формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу розкрито в дисертаційному дослідженні Х. Шапаренко [7], особливості формування професійної компетентності майбутніх вихователів ДНЗ у процесі педагогічної практики розглянуто в дисертаційному дослідженні Л. Кідіної [4]. Разом з тим, проблема реалізації компетентісного підходу в процесі вивчення курсу "Історія дошкільної педагогіки" залишається не розкритою.

Мета нашої статті – розглянути можливість реалізації компетентісного підходу в процесі вивчення курсу "Історія дошкільної педагогіки" на основі застосування методу "case study".

Виклад основного матеріалу.

Визначаючи сутність понять "компетенція", "компетентність" та "компетентісний підхід", ми дотримуємось підходів сучасних українських науковців (Л. Кідіної, О. Овчарук, О. Пометун та ін.) [6]. Як підкреслює О. Пометун, більшість українських педагогів під терміном "компетенція" розуміють насамперед коло повноважень певної особи, установи або організації [6, с. 64]. Певна особа може бути компетентною, тобто мати компетентність в окремих питаннях або у певній сфері діяльності. Один із результатів освіти – оволодіння людиною набором компетентностей, що необхідні для професійної та суспільної діяльності [6, с. 64].

У Законі України "Про вищу освіту" поняття "компетентність" визначено як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [3]. Таким чином, компетентність є інтегральною результативно-діяльнісною характеристикою освіти.

Л.Кідіна розглядає професійно-педагогічну компетентність вихователя ДНЗ як його інтегральну професійно особистісну характеристику, що визначається теоретичною та практичною готовністю до виконання професійних обов'язків. Разом з цим особистість повинна володіти суб'єктивними якостями, що забезпечать ефективну педагогічну діяльність [5, ст. 72].

Ми погоджуємося з думкою вищезначеного автора, яка вважає, що компетентісний підхід зводиться не лише до знання орієнтованого складника, а передбачає комплексний досвід вирішення життєвих проблем, виконання основних функцій, соціальних ролей, компетенцій. Компетентісний підхід установлює підпорядкованість знань умінням. Таким чином забезпечується цілісна спроможність майбутнього фахівця та його готовність вирішувати професійні проблеми в практичній ситуації навчальної або педагогічної діяльності [5, ст. 71].

Л.Кідіною визначено сукупності фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. Автор виділяє три компоненти професійної компетентності: мотиваційний, професійно-діяльнісний (предметно-практичний) та особистісно-професійний. Кожен компонент реалізується у певній сфері компетентності та має відповідні компетенції. Мотиваційний компонент передбачає готовність до отримання знань, емоційну налаштованість на майбутню професію, наявні ціннісні орієнтири тощо. Професійно-діяльнісний компонент включає такі види компетенцій: конструктивно-організаційні, освітньо-виховні, гностично-дослідницькі, діагностично-корекційні, забезпечення охорони життя, здоров'я і психічного благополуччя дітей та консультативно-координальні.

Особистісно-орієнтований компонент визначає професійно-значущі якості особистості, необхідні для якісного здійснення педагогічної діяльності [5, ст. 73-74].

Упровадження компетентнісного підходу в процес підготовки майбутніх вихователів дошкільних освітніх закладів вимагає пошуку адекватних методів навчання, які дозволять сформулювати ключові компетенції.

На нашу думку, ефективним методом для реалізації компетентнісного підходу є метод "case study". Він належить до неігрових імітаційних інтерактивних методів навчання. Суть методу полягає в тому, що студентам пропонується знайти рішення для конкретної ситуації, яка створена на основі фактів реального життя. Студенти повинні проаналізувати ситуацію, розібратися у змісті проблеми, запропонувати можливі рішення та вибрати кращі з них.

У вищій школі цей метод традиційно використовується у процесі вивчення дисциплін "Педагогіка загальна", "Педагогіка дошкільна", "Психологія загальна", "Психологія дитяча", "Психологія педагогічна". Але можливості використання цього методу не обмежені означеними дисциплінами. На наш погляд, метод "case study" можливо, доцільно і корисно використовувати на семінарських заняттях з курсу "Історія дошкільної педагогіки".

Робота з кейсом організована інтерактивно. Студенти об'єднуються у робочі групи по 4-6 осіб, знайомляться із конкретною ситуацією, виявляють проблему та шукають шляхи її розв'язання. Подану для розгляду ситуацію потрібно проаналізувати з двох сторін: по-перше, з точки зору сучасника історичних подій або з точки зору конкретних педагогів, по-друге, з позиції сучасного вихователя дошкільного закладу.

Наведемо приклади тем з історії дошкільної педагогіки та відповідних ситуацій, які доцільно застосувати у процесі вивчення конкретної теми. Отже, під час опрацювання теми "*Теорія природного виховання Жан-Жака Руссо (1712-1778). Педагогічна система народної освіти і виховання Йоганна Генріха Песталоцці (1746-1827)*" для розгляду пропонується наступні ситуації [2]:

Педагогічна ситуація № 1. Щоранку, коли тато приводить хлопчика (5 років) в дитячий сад, дитина влаштовує істеріку, ховається в особисту шафу для одягу і сидить там, не бажаючи виходити.

Папа ставиться до цього факту, як до прояву характеру, і просто йде, залишаючи дитину в шафі, і попередивши вихователя. Вихователю це, природно, не подобається, тому що треба залишити решту дітей, які вже снідають, і йти за цією дитиною в роздягальню. Покинути його там не можна, тому що вихователь несе відповідальність за життя і здоров'я дитини.

Мама ставиться до сина більш вимогливо, і при ній таких проявів не буває.

Педагогічна ситуація № 2. Мати зняла з дівчинки пальто, шапочку, шарфик, внесла її в кімнату і обережно опустила на підлогу, а дочка раптом уляглася на підлогу. Мати злякалася.

– Доню, що це ти? Впала? Встань швидше!

Дочка продовжувала лежати.

Дороженька, що з тобою? Піднімайся!

Але дівчинка лежала і дивилася на матір. Коли мати намагалася її підняти – дочка в сльози. Гримнула – ще гірше. Усі стали метушитися, вмовляти. Одна тільки дівчинка незворушно лежала на підлозі, барабанячи ногами.

Педагогічна ситуація № 3. Тату, сьогодні Ніна Петрівна мене похвалила: я запам'ятала віршик швидше за всіх! Хочеш, розкажу?

Краще розкажи мені про свою поведінку, що ти накоїла вчора! – суворо каже батько. Обличчя доньки хмурніє. Марно цілий день носила вона в собі заряд радості... Вдома донька робить ще один "захід":

Мамо, хочеш розкажу віршик про ялинку?

Мені не до ялинки зараз. Пізніше розкажеш.

Розгляд теми: "*Експериментальна педагогіка Марії Монтессорі (1870-1952)*" доцільно супроводжувати аналізом наступних ситуацій:

Педагогічна ситуація № 1. Оленка (4 роки):

Бабуся, я тобі допоможу помити посуд, можна?

Бабуся, побачивши це:

Ой-ой. Що ти! Посуд зараз дуже дорогий, а ти можеш розбити. Ти ще встигнеш перемити гори посуду у своєму житті.

Педагогічна ситуація № 2. У дитини середні здібності, але сім'я задалася метою зробити з неї вундеркінда. Кожен день розписаний по хвиликах: ввечері хлопчика водять у прогімназію, на курси англійської мови і т.д., навіть під час денного сну в дитячому садку малюка ведуть на заняття спортивної секції. Вдома його змушують слухати серйозну класичну музику. Грати дошкільнику просто ніколи. На всі вмовляння педагогів батьки відповідають, що бажають дитині тільки добра.

Педагогічна ситуація № 3. У групі дитячого садка є зацькований хлопчик, з яким діти не хочуть спілкуватися і грати. Пояснити своє ставлення до нього діти не можуть. Хлопчик тихий і спокійний, у конфлікти не вступає.

Роботу над темою: "*Педагогічна система Є.І. Тихєєвої (1867-1943). Педагогічні погляди Н.Д. Лубенець (1877-1943)*", можливо супроводжувати аналізом наступних ситуацій:

Педагогічна ситуація № 1. При інсценуванні казки "Доктор Айболить" ніхто не погоджувався на роль злого Бармалея. Запропонуйте дії вихователя.

Педагогічна ситуація № 2. Часто діти беруться за цікаву, привабливу роботу і з задоволенням виконують її протягом тривалого часу. А корисна, але неприваблива робота просувається повільно, діти

працюють без особливого ентузіазму. Поясніть причину та запропонуйте способи вирішення означеної проблеми. Як повинен вчинити вихователь у такій ситуації?

Педагогічна ситуація № 3. Прибираючи іграшки в ігровому куточку, п'ятирічна Оленка швидко впоралася з визначеною для неї частиною роботи, а Тетянка загралася і не встигла виконати завдання. Що може вихователь поради́ти Оленці, яка не знає, як у цьому випадку виконати спільне завдання?

Розглядаючи означені ситуації з точки зору педагогів минулого та сучасних психолого-педагогічних підходів, студенти вчатьсЯ проводити історико-педагогічні паралелі, аргументувати власну думку, професійно мислити.

Звичайно, кейс-метод не є універсальним методом навчання і не замінить конспектування та аналіз першоджерел. Однак викличе цікавість до дисципліни та сприятиме підвищенню пізнавальної активності студентів. Отже, застосування методу кейсів сприятиме інтелектуальному розвитку студентів, усвідомленню багатозначності професійних проблем, формуванню конструктивно-організаційних, освітньо-виховних, гностично-дослідницьких та діагностично-корекційних компетенцій, розвитку комунікативних навичок, набуттю досвіду пошуку альтернативних рішень, розвитку навичок системного, структурованого, проблемного мислення.

Використані джерела

1. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія / Г. В. Беленька. – К. : Світоч, 2006. – 304 с.
2. Волков Б.С., Волкова Н.В. Детская психология в вопросах и ответах / Б.С. Волков, Н.В. Волкова. – М.: Сфера, 2002. – 256 с.
3. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Кідина Л.М. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Кідина. – РВНЗ "Крим. гуманіт. ун-т" (м. Ялта). – Ялта, 2012. – 20 с.
5. Кідина Л. М. Формування фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ippo.dn.ua/assets/Uploads/NSOD/NSD1_2010/Kidina%20.pdf
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_33582maket_competence_ukr_ost.pdf
7. Шапаренко Х.А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу / Х.А. Шапаренко: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Х., 2008. – 20 с.

Turchyna I.

THE IMPLEMENTATION OF COMPETENCE APPROACH IN STUDING THE COURSE "HISTORY OF PRE-SCHOOL PEDAGOGICS"

This article is devoted to the problem of realization of the competence approach in the process of humanitarian preparation of future educators of preschool educational establishments. The analysis of the last researches is conducted in relation to competence approach in education (H. Bieliienka, L. Kidina, Kh. Shaparenko). It is determined the essence of the concepts "competence", "competency", "competence approach". It is discovered that a term "competence" means the sphere of authority of a certain person, concept "competency" is integral effective-active description of education, and competence approach provides usage of basic social roles, competences. Totalities of professional competences of future educator of preschool educational establishment are exposed by consideration of their components: motivational, professional- effective (subject-practical) and personal-professional. The semantic filling of each component is considered.

It is indicated the necessity of using adequate methods of studies, that will allow to form the key competences of future educator preschool educational establishment. It is also determined that an effective method for realization of competent approach is a method of "case study". It belongs to the unplaying imitation interactive methods of studies. The point of the method is in suggesting to the students to find the decision for a concrete situation that is created on the basis of the facts of the real life. Students must analyze the situation, understand the matter of the problem, offer possible solutions and choose the best of them.

In the article the peculiarities of the usage the method of "case study" are considered at seminars in "The History of preschool pedagogics". Examples of the themes from this discipline and examples of pedagogical situations are given, which are reasonable to apply in the process of study of a concrete theme. It is found out that usage of method of "case study" will assist to intellectual development of the students, understanding of polysemy of the professional problems, forming of structural-organizational, educational, diagnostic-research and diagnostic-correctional competences, development of the communicative skills, gaining experience of search of alternative decisions, development of skills of the system, structured, problem thinking.

Key words: competence, competence approach, "case study" method, future teachers of pre-school educational institutions

Стаття надійшла до редакції 20.04.2015